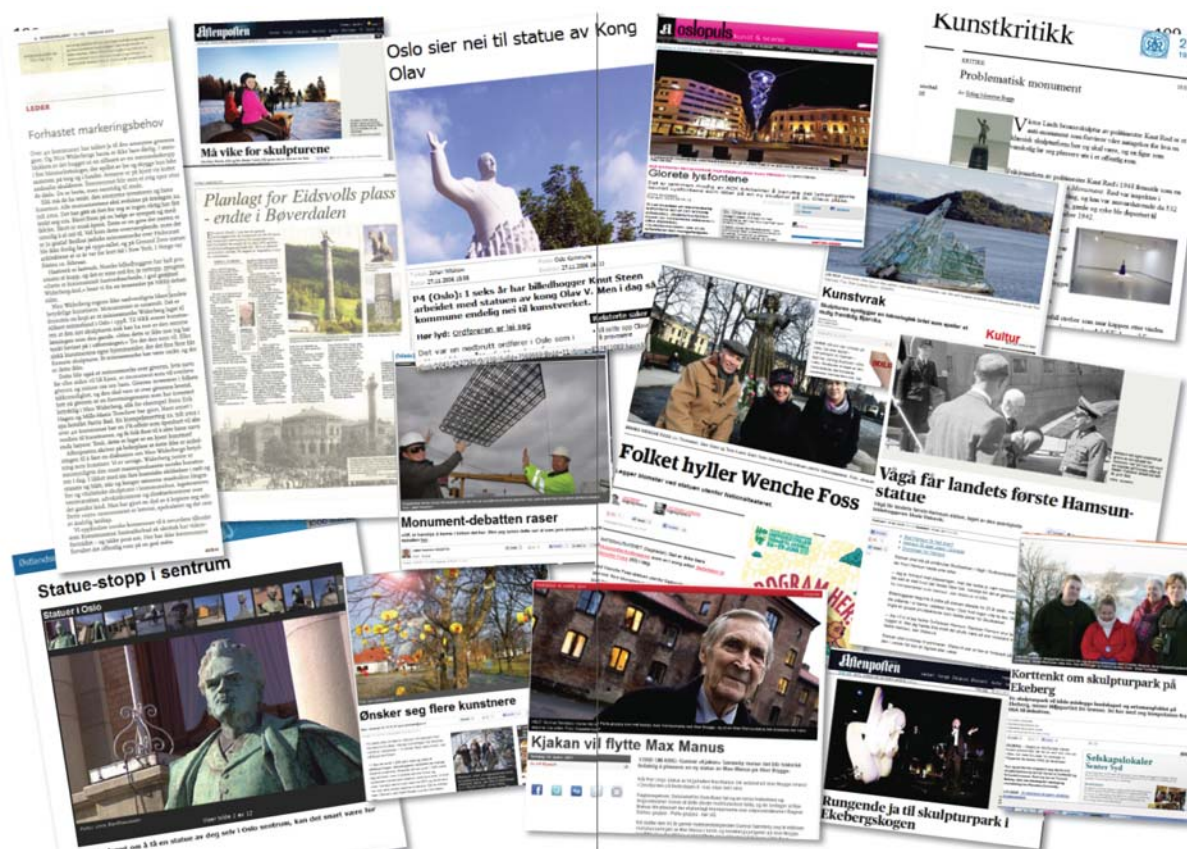

Plassering av skulpturer i offentlige uterom

Av Elise og Helene von Hanno Bast Sørum

Temaet kunst i det offentlige uterom engasjerer mange. Både byplanleggere, politikere og næringsliv beskjeftiger seg med oppgaver som innkjøp, gavemottak og skjøtsel. I tillegg blir det ofte debatt blant befolkningen både før, under og etter utplasseringen av et kunstverk. Det finnes overraskende lite publisert materiale om plassering av skulpturer, og debatten som oppstår preges ofte av synsing og mangel på faglig kompetanse.

Kunst i det offentlige rom engasjerer!

Mange kommuner erverver seg gladelig ny kunst, men evner sjeldnere å finne gode plasseringer til skulpturene. Antall skulpturer i byenes uterom øker. Samtidig tillater man at områdene rundt de allerede eksisterende kunstverkene forfaller, gror igjen eller nærmest blir kvalt av hurtigvoksende trafikk. For å hindre denne utviklingen må kommuneansatte

bevisstgjøres. Egen eller andres erfaring kan bidra til en økt forståelse for temaet.

Kommunenes og privates ønsker om stadige nyervervelser av kunst kan ha uheldige konsekvenser. Holdningen medvirker til at gode kunstverk kan ende opp som pynt, designobjekt eller i verste fall betraktes som kitsch. Når

Per Aabel av Nina Sundbye har en utsatt plassering ved Nationaltheateret i Oslo.

man bruker kunst til å friske opp de tilsynelatende kjedelige byrommene blir kunsten i enkelte tilfeller en landskapsarkitekturs trøst. For å bevare kunstens eksklusivitet må man heller tåle at noen byrom oppfattes som mer ensformig enn andre.

Oscar Wisting av Carl E. Paulsen står utenfor Larvik Sjøfartsmuseum. Lite planlagt plassering av vegetasjon kommer i konflikt med skulpturens utsikt.

Tilhørighet til omgivelsene har atskillig å si for om en skulptur oppfattes som godt plassert eller ikke. En plassering med tilhørighet kan medføre formidling av en historie som gir skulpturen en dypere mening. Plasseringen av en skulptur bør derfor enten *ha* en mening, eller *gi* en mening til stedet – slik vil lokaliseringen virke god og skape en synergieffekt mellom skulptur og plassering. Imidlertid er ikke tilhørighet alene nok til å gi en skulptur en god plassering. Et eksempel er skulpturen av Kirsten Flagstad som var Den Norske Operas første sjef. Plassert ved Den Norske Opera har skulpturen en sterk forbindelse til stedet. Andre ytre

forhold viser imidlertid at tilhørighet ikke er nok for at en plassering faktisk er god. Skulpturen står med ryggen til operaens hovedadkomst, og det er få mennesker som snur seg for å se skulpturen forfra når de kommer over broen. Den mørke bronseskulpturen forsvinner mot operaens mørke glassfasade og den er derfor svært lett å overse da den konkurrerer om oppmerksomheten med Den Norske Operas arkitektur, utsikt mot Oslofjorden og skulpturen *She Lies* (Monica Bonvincini) som ligger i havnebassenget utenfor operaen.

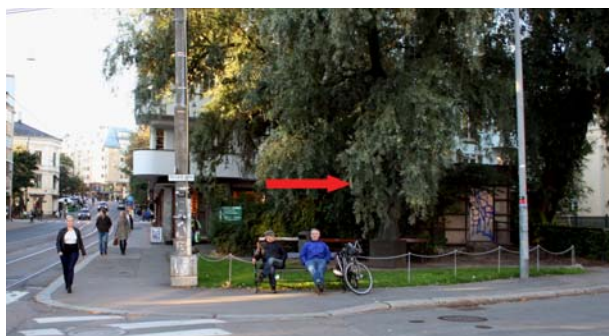

Kirsten Flagstad av Joseph Grimeland ved Den Norske Opera & Ballett i Oslo.

De gode plasseringene kjennetegnes særlig av tilstrekkelig romlighet rundt skulpturene. Forholdet mellom rom og skulptur er avgjørende for hvorvidt skulpturen evner å favne rommet den står i. Når man velger lokalitet, prosjekterer en plass eller skjøtter et område i etterkant må man være bevisst dette. Et godt plassert kunstverk kan

skape en synergieffekt der kunstverket fremhever byrommet og byrommet fremhever kunstverket.

Manglende forvaltning, drift og vedlikehold av vegetasjon i skulpturens omgivelser er en avgjørende årsak til at en skulptur oppfattes som uheldig plassert. Kunnskap om dette kan enkelt formidles til de ansvarlige i kommunen og dermed gjøre dem oppmerksom på sammenhengen mellom skjøtsel, plassering og skulptur.

Bokken Lasson av Joseph Grimeland i krysset Hegdehaugsveien / Oscars gate i Oslo.

Det mange i første omgang oppfatter som en dårlig plassering, og i enkelte tilfeller dårlig kunst, handler påfallende ofte om manglende skjøtsel. Kunstens eiere, som kommune og næringsliv, må dermed bære ansvaret for at publikum urettmessig både misliker og er kritiske til en del av kunsten de omgir seg med.

Landskapsarkitektenes fagkunnskap må benyttes for å ivareta både kunst og omgivelser til alles beste.

Momentliste

Momentlisten på de to siste sidene er et resultat av våre erfaringer og refleksjoner gjennom arbeidet med masteroppgaven. Listen er et forsøk på å trekke ut noen generelle punkter som bør gjennomgås før man plasserer ut skulptur i det offentlige uterom. Enhver utplassering av skulptur i det offentlige uterom blir ulik fordi ingen skulptur og plass er lik. Dermed vil også vurderingen i tilknytningen til momentlisten bli forskjellig fra skulptur til skulptur.

I masteroppgaven ble det kun gjennomgått et visst antall skulpturer, og det er trolig flere momenter som kan være viktige i forbindelse med skulpturplassering. Momentlisten er altså ikke uttømmende, og det er viktig å være bevisst på at man må foreta en konkret skjønnsmessig vurdering i forbindelse med hver eneste skulptur.

Momentlisten er ment som et verktøy for de som involveres i prosesser rundt utplassering av skulptur. Listen består av prinsippskisser som enkelt viser dårlige og gode effekter som ofte oppstår i tilknytning til en skulptur. Listen inneholder også veiledende spørsmål man bør stille og drøfte, i forbindelse med momenter som er sentrale når det skal plasseres ut en skulptur. Ved å diskutere spørsmål og svar i relasjon til en konkret plassering vil man bli bevisst flere av de avgjørende faktorene som påvirker skulpturen og dens plassering.

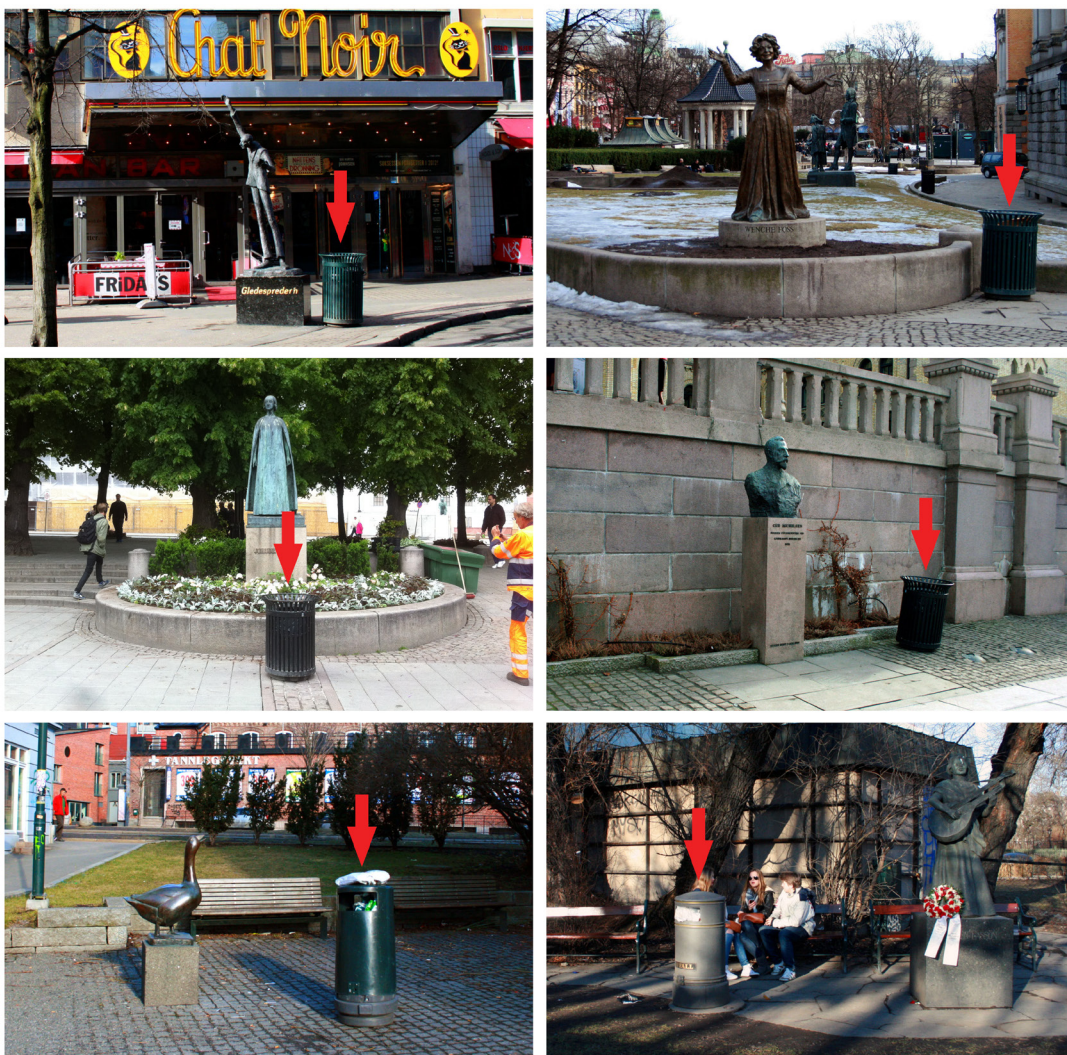
Momentlisten vil på denne måten føre til at det blir enklere å bli oppmerksom på, og å forstå, hva som er godt og dårlig ved en plassering.

Dette FAGUS Fakta er basert på masteroppgaven *Plassering av skulptur i det offentlige uterom* av Elise og Helene von Hanno Bast Sørum fra 2012. Oppgaven finnes i sin helhet her: http://brage.bibsys.no/umb/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_31183

Elise von Hanno Bast Sørum jobber som landskapsarkitekt ansatt i COWI i Oslo. Hun er født i 1987 og har en mastergrad i landskapsarkitektur fra UMB våren 2012.

Helene von Hanno Bast Sørum jobber som landskapsarkitekt i Hjeltnes Consult as. Hun er født i 1981. I tillegg til utdanning fra kunstakademiet i Malmø har hun bachelorgrad som landskapsingeniør, 2009, og mastergrad i landskapsarkitektur våren 2012, begge fra UMB.

Alle foto ved forfatterne.

Plassering av søppelkasser.

På de neste sidene finner du momentliste. Listen trekker ut noen generelle punkter som bør gjennomgås før man plasserer ut skulptur i det offentlige uterom.

Side 4 av 6

MOMENTLISTE

OMGIVELSER, VERDIGHET OG BRUK

Er det forstyrrende elementer i nærheten av skulpturen?

Hvor langt unna må man plassere benk, søppelkasse, lys etc. for at disse elementene ikke skal komme i konflikt med skulpturen?

Kommer terrengets helning i konflikt med skulpturens blikkretning?

Hvor vil skulpturen oftest bli betraktet fra?

Hva er skulpturens bakgrunn?

Er det konflikt mellom skulpturens farge og bakgrunnens farge?

Hvor verdig er plasseringen for kunstverket?

Hvor mye oppmerksomhet krever skulpturen i dette miljøet?

Får en abstrakt skulptur nok ro rundt seg til å bli verdsatt som kunst?

Er skulpturens uttrykk egnet til å stå i dette miljøet?

Er det konflikt mellom skulptur og bruk av sted?

Skulpturen kommer i konflikt med områdets naturlige bruk.

Skulpturen bidrar til økt bruk av området.

ROMLIGHET, BEVEGELSE OG RETNING

Hvordan er skulpturen plassert i rommet?

Er det naturlig å benytte rommets akser og linjer for å skape en god plassering?

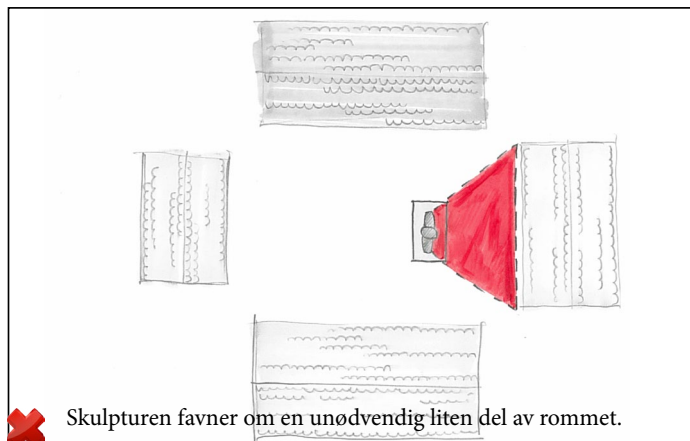
Harmonerer skulpturens størrelse med plassens størrelse?

Henvender skulpturen seg mot forstyrrende elementer eller gir elementene noe ekstra til skulpturen?

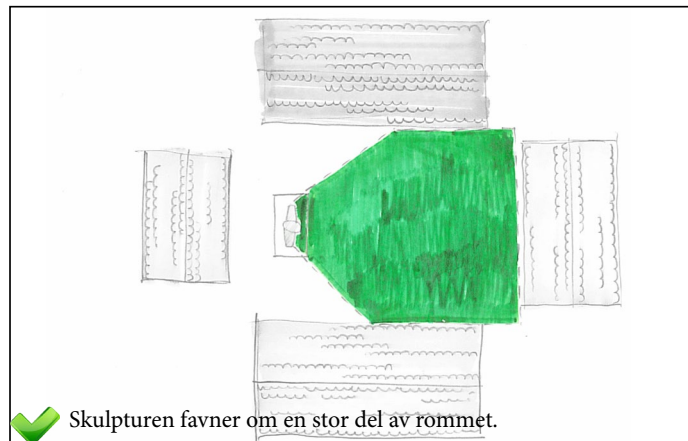
Er det nok avstand fra skulpturen til det dens blikk treffer til at det ikke skapes uheldige referanser?

Hvilken effekt får man ved at skulpturen ser utover vannet kontra innover i landskapet?

Har skulpturen en tydelig forside eller bakside, og får dette følger for hvordan man opplever skulpturen?

Skulpturen favner om en unødvendig liten del av rommet.

Skulpturen favner om en stor del av rommet.

MOMENTLISTE

TILHØRLIGHET, FORMSPRÅK OG MOTIV

Har skulpturen en tilhørighet til plassen?

Er det konflikt mellom skulpturens motiv og miljøet den står i?

✗ Skulpturen mangler tilhørighet og er i konflikt med miljøet.

✓ Skulpturen har tilhørighet til området den står i.

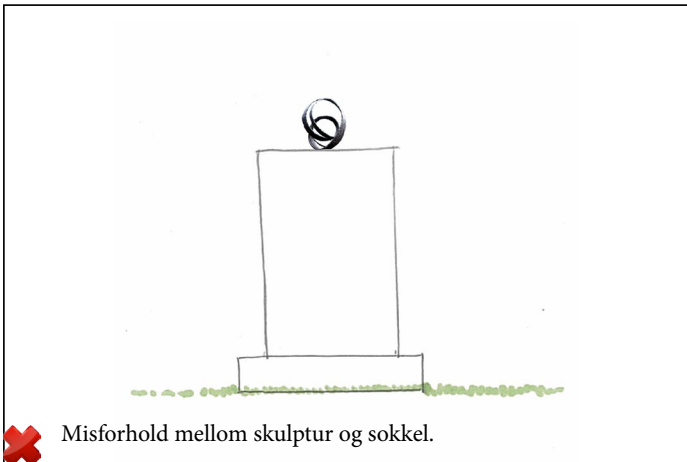
FORHOLDET MELLOM SKULPTUR, SOKKEL OG BELEGG

Står skulpturen visuelt godt forankret i belegget?

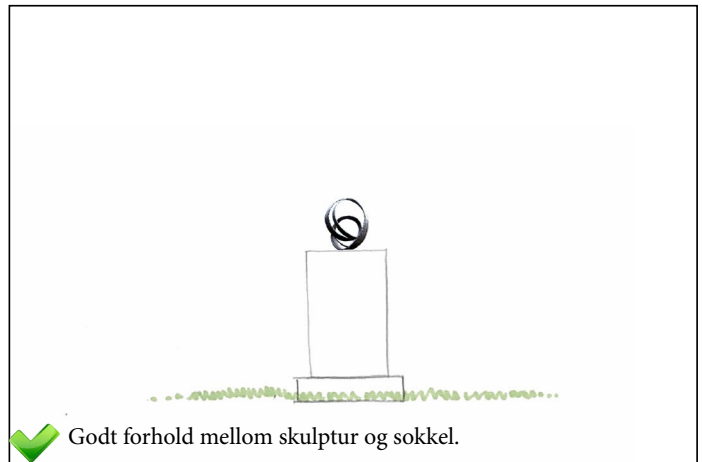
Er det for mange materialer involvert i plasseringen?

Harmonerer forholdet mellom skulptur og sokkel?

Står sokkelen i flukt med linjer i belegget? Hva oppnår man ved å ikke ha den i flukt, og kan det være en positiv effekt?

✗ Misforhold mellom skulptur og sokkel.

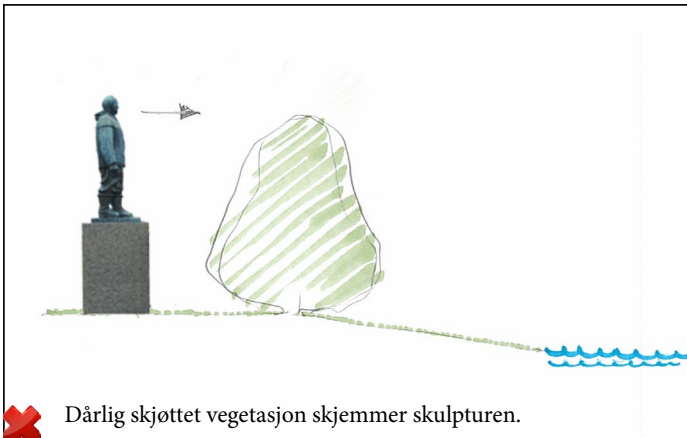
✓ Godt forhold mellom skulptur og sokkel.

SKJØTSEL

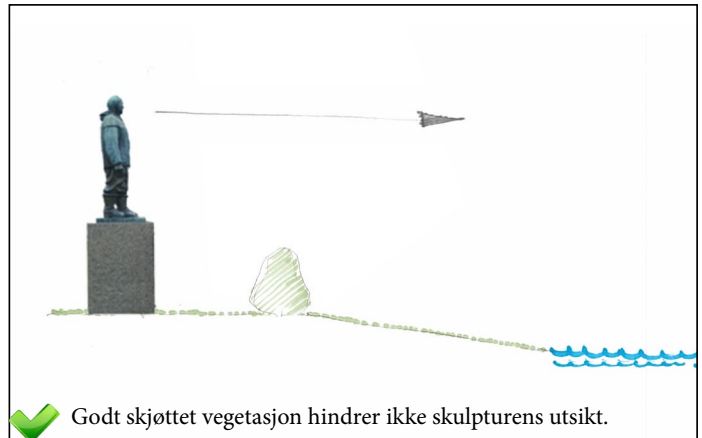
Vil vegetasjonen rundt skulpturen bli et problem i fremtiden?

Vil beplantning gjøre plasseringen vakker eller skjemmende?

Samsvarer motivet med valget av beplantning?

✗ Dårlig skjøttet vegetasjon skjemmer skulpturen.

✓ Godt skjøttet vegetasjon hindrer ikke skulpturens utsikt.